

In memoriam M. Szabó Miklós (1942–2021)

(*Búcsúbeszéd Szabó Miklós sírjánál, Fiumei úti Sírkert, 2021. április 1.*)

Február közepén találkoztunk az MTA Hadtudományi Bizottság online újjáalakulási ülésén. Viccelődtünk a bajuszodon, 40 éve ismerlek, de még nem láttalak ilyen ősz orrseprűvel, meg is jegyeztem: Miklós, öregít! De te nevetve mondtad, hogy a szörnyű idők szörnyű megoldásokat kívánnak. Azt hiszem, egyikünk sem gondolta akkor, hogy ez lesz az utolsó beszélgetésünk. Váratlanul mentél el, nagy úrt hagytál magad után.

Egy indiai bölcs mondás szerint „az élet az, amit kihozol belőle: iskola, csata-mező vagy játszótér”. Szabó Miklós altábornagynak mindháromból kijutott.

Élete jól példázza az *iskolát*. Folyamatosan képezte magát, örök tanuló volt, 34 évesen fejezte be a graduális képzést, hogy aztán elinduljon felfelé a tudományos létrán: egyetemi „kisdoktori” fokozat, kandidátusi cím, MTA doktora fokozat (45 éves volt ekkor), majd az akadémiai taggá választása fényjelezte ezt a negyedszázados utat. Gyorsan jött minden, mint az augusztusi csillaghullás. Hatalmas katonai és akadémiai karriert futott be, főiskolai, akadémia-parancsnoki, majd rektori kinevezések, soron kívüli előléptetések, csillagok és kitüntetések kísérték pályáját. Több mint fél évszázad után ismét lett katona akadémikus az Magyar Tudományos Akadémián: M. Szabó Miklós 2001-ben lett levelező tag, 2007-ben pedig rendes tag. 160 évvel azután, hogy Tanárky Sándor személyében megválasztották a Tudós Társaság első hadtudományi tagját.

M. Szabó Miklós hadtörténész példátlan örökséget hagyott ránk! 32 könyve jelent meg: légierő-történet, gépesített hadviselés, fegyvernemek története, egyes hadtörténelmi események feldolgozása egyaránt elért tudományos munkásságának palettáján. Miklós kedvenc mondása volt, hogy a levéltári források nem hazudnak! Kiváló krónikása volt a katonai felsőoktatásnak, egy tucat könyve jelent meg ebben a témában. Az elmúlt évtizedben gondozta az új Hadtudományi Lexikont, a Katonai Terminológiai Szótárt és a Katonai Helyesírási Szótárt. Vallotta: nincs modern diszciplína megújított szaktudás és terminológia nélkül.

Bátor volt a témaválasztásban! Emlékszem, 1987-ban védte meg a Magyar Királyi Honvéd Légierő történetéből írt doktori művét. A mai Zrínyi Campus színházterme csurig volt érdeklődővel, sokan – veterán pilóták – az emigrációból érkeztek haza erre az eseményre. Nagy élményként élték meg a Magyar Királyi Honvédség volt tagjai a honvéd légierő történetének reális és pártatlan bemutatását.

Kéri Kálmán vezérezredes, akkor még ezredesként, felállva gratulált, és azt mondta: „Ezredes úr (tudni kell, hogy akkor még elvtárs megszólítás volt a Néphadseregben) gratulálok, bajtársammá fogadlak!”

A tábornok és parancsnok Szabó Miklós számára kijutott az indiai mondásban megfogalmazott „*csatamezőből*” is. Közel két évtizedet töltött el katonai tanintézetek élén, a számos átszervezés próbára tette erejét, tudását, szükség volt vezetői tapasztalataira, kompromisszumra kész tárgyalási technikájára. Nagy harcos volt! Kemény vitákat folytattunk a ZMNE létrehozása során, a végsőig harcolt a Hungária körüti érdekekért. Akkor Szabó Miklós vezérőrnagy a ZMKA parancsnoka volt, én pedig dandártábornok, a katonai felsőoktatás átalakításáért felelős HM főosztályvezető. Nagyon becsültem benne, hogy el tudta választani a szakmai vitákat az emberi kapcsolatoktól. Nehezen viselte a ZMNE megszűnését, és valljuk meg, sok jót nem is hozott neki a 10 éve alakult új egyetem. Fájt neki, hogy sem a 70., sem a 75. születésnapjára nem kapott emlékkötetet, pedig egy festschriftet igazán megérdemelt volna. Már januártól tervezgettük 80. születésnapjára a jubileumi kötetet. Biztos vagyok benne, Miklós, hogy egy posztumusz könyvnek is örülni fogsz!

Szerencsére Szabó Miklós professzor esetében az indiai tanítás harmadik eleme is megvalósult, *élete „játshely” is lett egyben*. Az ő esetében a játszóhelyet az oktatás jelentette, imádott tanítani, kutatásairól mesélni. Halála előtt egy nappal, hétfőn reggel, még a kórház intenzív osztályáról is PhD órát akart tartani. A doktoranduszok látták nehéz helyzetét, és próbálták lebeszélni szándékáról: akkor is azt hajtogatta, hogy egy katona nem teszi le fegyvert egy láthatatlan ellenség előtt. Ezt a hősie viselkedést, kötelességtudatot, emberi és tanári példamutatást írta meg az egyik diákunk egy hosszabb facebook-bejegyzésben. Ez a gyönyörű, tiszta szívű, spontán nekrológ örökre meg fog maradni a Doktori Iskola legendáriumában, dicső emléket állítva az oktatást mindenek fölé helyező katonatanárnak.

Köszönöm a sorsnak, hogy nekem is lehetőségem van beszélni ebben a nehéz órában. Fontosnak tartom ezt, mint ahogyan te is így gondoltad: aktív és nyugdíjas korodban egyaránt kivetted részed az elhunyt bajtársaink búcsúztatásából. Ezzel kapcsolatban egyszer bölcsen megjegyezted: mindannyian végig megyünk ezen az úton, egyszer elveszítjük szeretteinket, és egyszer minket is elveszít valaki.

Búcsúzom tőled a Magyar Honvédség, a volt munkatársak, bajtársak, barátok és tisztelők nevében. Búcsúzok tőled a Magyar Hadtudományi Társaság, ahol két évtizedig meghatározó munkát végeztél.

Takács Tibor verssoraival¹ veszek végső búcsút tőled:

*Ember voltál, katona! Titkod ez volt.
E kor reményt és bánatot adott.
Hamvaid fölött legyen tiszta mennybolt,
S rajta szikrázó hullócsillagok!*

Isten áldjon, nyugodj békében, a viszontlátásra!

Szenes Zoltán

1 Takács Tibor: Csillagokkal takarózva (versek). Budapest: A CÉH, 1998.